

viszont, akiknek eddigi életműve önmagáért beszél, mi haszna dicsérni? Egyvalamiről mégis szólnunk kell, nevezetesen arról a közérthetőségről és egyszerűségről, amellyel a ME előadói a közönség elé tárják kutatásaik eredményeit. Lenyűgöző a fizika elképesztő eredményeiről (Kroó Norbert), az emberi agyról (Hátori József) vagy a genetikától némileg elkülöníthető genomika finomságairól (Falus András) úgy olvasni, hogy bölcsész létünkre sem kell minden második szó után a szótárt lapozgatni, s ha mégis szakkifejezésbe botlunk, a lap szélén olvasható szómagyarázatokra támaszkodhatunk. A reál érdeklődésű olvasót ezzel szemben az egyéb kulturális kérdéseket érintő előadások kalauzsolhatják új területekre: a néprajztudományba (Andrásfalvy Bertalan), az EU jogrendjébe (Vékás Lajos) vagy az esztétikai ízlés birodalmába (Radnóti Sándor). A sorba a vallás is beleillik – mindenki okulására válhat Erdő Péter, illetve Schweitzer József értekezése a hűsvét keresztény és zsidó felfogásáról. S hogy nem is lehet szétválasztani a könyv reál és humán tudományterületeit, arról a természettudományos cikkek némelyikében (pl. Vizi E. Szilveszter) olvasható irodalmi utalások tanúskodnak a legékebben.

Túlzott elvárásaink azért ne legyenek: akiknek az általános vagy középiskolában gondjaik voltak az alapismeretek (lásd még: általános

műveltség) elsajátításával, azoknak nem kis kihívás a ME böngészése. De a kiadvány nem is nekik szól elsősorban. Azoknak szánt becses ajándék ez, akik a lehető legtöbb irányban igyekeznek kitágítani szellemi látóhatárukat. Azok forgathatják haszonnal, akik nem veszítették még el minden hitüket az enciklopédikus tudás értékében. S biztosra vehető, hogy ők már alig várják a következő kötetek megjelenését.

FEJÉRVÁRI BOLDIZSÁR

(Szerkesztette *Hitseker Mária és Szilágyi Zsuzsa*, Kossuth Kiadó, Budapest, I. kötet 2003, 350 oldal, 6990 Ft; II. kötet 2004, 350 oldal, 6990 Ft)

ERNST MAYR:

Mi az evolúció?

A vak órásmester, A panda hüvelykujja, Darwin veszélyes ideája – az evolúció kérdésköre iránt érdeklődő olvasó bizonyára nem most találkozik először ezekkel a könyvcímnek is beillő (sőt valóban akként funkcionáló) kifejezésekkel. Míg a fenti írások szerzői (sorrendben: Richard Dawkins, Stephen J. Gould és Daniel Dennett) szokatlanul könnyed, szellemes és metaforikus stílusban közelítik meg tárgyukat, addig az evolúciós biológia nagy öregje, Ernst Mayr jóval szikárabb tudománynép-

szerűsítő munkával jelentkezett. A *Mi az evolúció?* precíz kérdéseket és lényegre törő válaszokat ígér; e szemléletmódnak előnyei és hátráltatói egyaránt akadnak. Mielőtt részletesebben is rátérnénk ezekre, érdemes néhány szót ejteni a kötet felépítéséről.

Mayr elsőként az evolúció mellett szóló érveket veszi számba, az eredeti darwini gondolatmenettől (amelyet történeti kontextusában is igyekszik elhelyezni) egészen azokig a bizonyítékokig, amelyek Darwinnak még nem állhattak rendelkezésére – ilyenek például a genetika által kínált belátások. Erre az alapra már bátran ráépíthető az elmélet részletes bemutatása, amit a szerző készséggel el is végez. Mayr nem bocsátkozik merész hipotézisekbe (így például nem foglal állást a földi élet megjelenésének pontos körülményeivel kapcsolatban) és nem törekszik teljes törzsfajlódási fák felrajzolására; könyvének java részét a darwini koncepció „kemény magjának” tekinthető természetes szelekció vizsgálatára szánja. Ennek köszönhetően igen alapos betekintést nyerhetünk Természet Anya műhelytitkaiba, s megtudhatjuk, hogyan teremti meg a Darwin által leírt szelekciós mechanizmus a véletlen (esetleges mutációk) és a szükségszerűség (a környezet szelektáló hatása) lehető legtokéletesebb összhangját. A kötet ráadásul, feltehetőleg az érdeklődők „szelekciós nyo-

másának” köszönhetően, külön fejezetet szentel a legtöbbeket foglalkoztató kérdésnek: az ember evolúciójának. A mikro- és makroevolúció, az adaptáció és a fajképződés labirintusában bolyongó olvasó azonban, főként ha kevésbé járatos a témában, helyenként kemény küzdelemre kényszerül a terminológiával. Ez pedig a könyv végén található, gondosan összeállított szójegyzék ellenére is megnehezítheti az olvasottak feldolgozását.

A *Mi az evolúció?* erényei és kisebb hibái egyazon szándékból fakadnak. Mayr kerülni igyekszik minden megfogalmazásbeli homályosságot, vizsgálódásainak tárgyát pedig viszonylag szűken jelöli ki, hogy aztán annál lelkiismeretesebb mélyfúrásokat végezhesen. Ezzel sikeresen megvédi könyvét a tudományos-ismeretterjesztő irodalomra leselkedő legnagyobb veszélyek egyiktől, vagyis attól, hogy olyan hipotéziseket láttasson az adott tudományterület fő vonalába tartozónak, amelyek korántsem örvendenek teljeskörű elfogadottságnak a szakma képviselői között (ennek jellemző példája Dennett és Dawkins génközpontú szemléletmódja). A túlzott alaposág és szakmaiság azonban könnyen háttérbe szoríthatja azt, ami minden ismeretterjesztő kiadvány veleje kell, hogy legyen: a „kedvcsináló” jelleget.

Ha „bevezetés az evolúcióelméletbe” típusú munkát keresünk, nem

feltétlenül Mayr könyvével érdemes kezdenünk; ez csak a legelszántabb olvasóknak ajánlott. A *Mi az evolúció?*-t azok forgathatják haszonnal, akik úgy érzik, már tudják a választ a kérdésre, és inkább a népszerű irodalom alapján megszerzett ismereteik bővítésére, elmélyítésére törekcszenek. Azoknak tehát, akik tudják, ki is az a bizonyos vak órásmester, hogy mitől olyan érdekes a panda hüvelykujja, és hogy miért is olyan veszőlyes Darwin (az utóbbi évszázad tudományos világképét alapvetően meghatározó) ideája.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Kállai Tibor; Vince Kiadó,
Budapest, 2003, 333 oldal, 3495 Ft)

SCHMIDT EGON:

Madarak Budapesten

Schmidt Egon ornitológus már harminc-negyven éve írogatta madarásznaplóját, amikor úgy döntött, hogy egy könyvet állít össze ezekből a történetekből, élményekből, megfigyelésekből. De nem szakkönyvet, hanem egy érdekes, tanulságos, színes elemekkel fűszerezett könyvet, melynek címe: *Madarak Budapesten*.

A rohanó hétköznapiokban meg sem fordul az ember fejében, hogy valaki a madarak viselkedését figyelí a fogalmas belvárosban, a házak te-

tején, a budai zöldövezetekben, szigeteken. Schmidt Egon múlhatatlan szorgalommal teszi mindezt. Sétái során megfigyeli, hallgatja, sőt ha kell, segíti is kedvenceit, sokszor összevézrezve magát, mintha kocsmái verekezésben vett volna részt.

A könyvben tehát a Budapest területén élő madarakkal kapcsolatos élményeit osztja meg velünk a szerző, kezdve a feketeterigóval, a gezén, sarlósfecskén, verebeken, macskabaglyon, vörösbegyen, cinégén, szalonkán át, egészen a békét jelképező galambokig.

Különös, hogy ezek között sok erdei madarat találunk, amelyek fogták magukat, és beköltöztek a városba. Úgy tűnik azonban, hogy jól érzik itt magukat, ugyanis megfelelő körülményeket biztosítottunk nekik az életben maradáshoz – gondoljunk csak az élősvényekre, bokrokra, falra futtatott borostyánra, parkokra, kertekre. Ezt bizonyítja, hogy a feketeterigó-állomány Budapesten egyre növekszik; a szerző egyenesen Budapest címermadarának nevezi, mert mindenütt megtalálható.

Május elején érkezik Afrikából a geze és a sarlósfecske. Sétáljunk ki a Margitszigetre, és hallgassuk meg a geze énekét: „repertoárjuk szinte kimeríthetetlen”. A sarlósfecskék „szédületes sebességgel suhannak a házak között, hogy aztán a következő pillanatban irdatlan magasságba emelkedjenek és ott hajszoják a repülő rovarokat”.